

**Latvijas Universitātes
Pedagoģijas, psiholoģijas un mākslas fakultātes
darbības novērtējums un attīstība,
turpmākās vadības programma 2016.-2020. gadam**

Sagatavoja pretendente konkursam uz fakultātes dekāna amatu: prof. **Malgožata Raščevska**

Pagrieziens uz nākotni

Vērojot, kā mainās un attīstās Latvijas izglītības sistēma, brīžiem liekas, ka dominē pārliecība – viss ir atkarīgs no materiālās pasaules un pieejamiem resursiem. Mēs gan „treknajos”, gan “nabadzīgos” gados akadēmiskā personāla sēdēs bieži saskārāties ar vienu globālu „it kā” mūsu darbību limitējošu problēmu – līdzekļu trūkumu. Un arī šodien šo līdzekļu atkal ir mazāk nekā iepriekš. Bet vai tiešām kvalitātes izmaiņu galvenais rosinātājs ir nauda? Pētījumi vadības zinātnēs un organizāciju psiholoģijā gan saka, ka jebkuras pārmaiņas vispirms ir labi izplānots projekts, kur vadītājs, palīdzot īstenot katra darbinieka personiskos akadēmiskās izaugsmes mērķus, spēj līdztekus ieinteresēt un iesaistīt visus darbiniekus kopīgo mērķu definēšanā, apspriešanā, virzībā uz mērķi, pārraudzībā un gandarījuma pārdzīvošanā, kad mērķis ir sasniegts. Un sākotnēji tam visam ir vajadzīga tikai mūsu visu emocionāla un intelektuāla iesaiste – pozitīva sadarbība un kritiska domāšana par to, ko un kā mēs vēlamies darīt. ***Tātad pagrieziens uz nākotni vispirms nozīmē atgriešanos pie produktīvām akadēmiskām diskusijām, mūsu potenciāla apzināšanos, ka fakultātes starpdisciplināritāte un koordinēta, uz skaidriem mērķiem virzīta sadarbība ļaus veiksmīgi atrisināt fakultātes akadēmiskās izaugsmes izaicinājumus.***

Lai sekmīgi veicinātu dažāda vecuma *cilvēku attīstību Latvijā*, ir nepieciešama spēcīga, uz izglītības sistēmas attīstību orientēta akadēmiska institūcija, kas konsolidē prātus no vairākām zinātnēm – pedagoģijas/izglītības, psiholoģijas, valodniecības, dabaszinātnēm, informātikas, komunikāciju un citām zinātnēm, un arī mākslas jomas, piedāvājot visnovatoriskākos risinājumus. Jau šodien Latvijas Universitātes (LU) Pedagoģijas, psiholoģijas un mākslas fakultāte (PPMF) vairāk apzinās šo savu unikālo, gadiem veidojošos starpdisciplināritāti un ar to saistīto misiju un atbildību – būt par fakultāti, kurai jāamēģina citā līmenī integrēt LU iekšējos un ārējos intelektuālos, profesionālos un finansiālos resursus, lai nodrošinātu modernākas un inovatīvākas izstrādes izglītības sistēmā un ārpus tās, veltītus cilvēku attīstībai Latvijā. Kaut no malas var likties, ka fakultāte pēc darbības jomu un programmu sastāva ir diezgan raiba, tomēr tā visvairāk atbilst nākotnes starpdisciplināras institūcijas modelim un daudzās pasaules universitātēs tādas fakultātes ir (saistītas ar cilvēku izpēti un izglītības zinātnēm un arī mākslu).

Kritiski vērtējot pašreizējās mūsu fakultātes stiprās un vājās puses, jāatzīst – lai mēs vairotu visas izglītības potenciālu un pašu studentu profesionālo varēšanu, mums pašiem vēlams mainīties un meklēt iekšējus, vispirms intelektuālos, resursus kopīgo mērķu uzstādīšanai un sasniegšanai, t.i., apzinoties, ka katra fakultātes darbinieka fokusēšanās uz individuāliem profesionāliem sasniegumiem ir tikai daļa no akadēmiskās darbības kopīgā scenārija. Pašlaik ir pienācis laiks, kad individuālos attīstības mērķus vēlams samērot ar fakultātes kopīgo misiju, kurai priekšā stāv 4 lieli izaicinājumi.

- 1) ***Jaunā skola:*** IZM plāno skolās ieviest jaunus mācību standartus, balstītus 21. gadsimta kompetencēs un prasmēs. Kā mēs iesaistīsimies šajā darbā? Mums noteikti jācenšas panākt, lai jaunievedumi skolā tiktu īstenoti pēc iespējams mūsdienīgākā veidā, lietojot novatoriskākās pieejas, kas atbilst pirmrindas zinātnes atziņām. Tā ir svarīga mūsu ārējā misija.
- 2) ***Jauna veida augstākā izglītība LU.*** Jau pašlaik LU uzsākta sagatavošanās studiju virzienu atkārtotai akreditācijai, kas notiks 2019. gadā un kas paredz pāreju uz programmu rezultātu kartēšanu, to skaidrāku definēšanu. Vai fakultāte spēj piedāvāt efektīvus risinājumus studiju

vides uzlabošanai LU? Jā, īpaši, ja turpināsies veidoties ciešāka sadarbība pedagogiem ar psihologiem, lai piedāvātu ne tikai modernākas didaktiskās metodes un vides pārveidojumus, bet arī citādāku izpratni par cilvēka iespējām mainīties, radot viņam psiholoģiski piemērotākus apstākļus.

- 3) **Starptautiski daudz nozīmīgāka pētniecība:** Drīz vien sāksies jauns ESF finansētu zinātnisko projektu konkurss 2014.-2020. gadam. Vai mēs spēsim konsolidēt mūsu pētniecību tā, lai īstenotu izglītībai un sabiedrībai nozīmīgus projektus un to rezultāti gūtu plašāku rezonansi starptautiskos zinātniekos izdevumos? Modernizējot mūsu zinātniskās darbības organizāciju, mēs noteikti to paveiksim.
- 4) **Jaunā fakultātes programmu struktūra.** Drīz (pēc 4-5 gadiem) PPMF pārcelsies uz jaunām telpām Torņkalnā, kas pavērs jaunas sadarbības iespējas ar humanitāro un sociālo zinātņu pārstāvjiem. Centīsimies līdz tam laikam paspēt izveidot racionālu programmu struktūru, piemērotu ne tikai skolotāju, psihologu, mākslas pārstāvju modernām studijām, bet arī ārvalstu studentiem un vairāk atbilstīgu darba tirgus vajadzībām! Līdztekus zinātniskās pētniecības stiprināšanai, tas ir tikpat svarīgs fakultātes attīstības jautājums.

Turpmāk nedaudz izvērstāk raksturošu šos 4 izaicinājumus.

Jau vismaz 10 gadus pasaulē norisinās pārorientācija uz 21. gadsimta izglītību, kas ir vērsta uz vairāku būtisku kompetenču un prasmju veicināšanu visos izglītības līmeņos: spēju kritiski domāt, risināt problēmas, komunicēt, strādāt komandā, izrādīt iniciatīvu, būt kreatīvam, patstāvīgi mācīties, veikli pielāgoties jauniem apstākļiem, lietot jaunākās tehnoloģijas un būt sociāli atbildīgam pret sevi un citiem.

Arī Latvijā IZM ir rosinājusi jaunu mācību standartu izstrādi, balstītu kompetencēs un prasmēs. Projekts noslēgsies 2023. gadā. Cik lielā mērā PPMF piedalās šajā procesā? Ir ļoti svarīgi fakultātei dažādi rosināt (līdzīgi, kā tas notiek citviet pasaulē) un arī piedalīties tādu mūsdienu tehnoloģijās balstītu izstrāžu veidošanā, kā, piemēram, *ATC21STM Assessment and Teaching of 21 st Cetrury skills, University of Melbourne* projekts, kas paredzēts skolotājiem un skolēniem. Tā ir datorizētā programma interneta vidē, ko jau izmanto vismaz 9 valstis. Tā satur noderīgus mācību materiālu, saistošus mācību uzdevumus, dažādas sociālās uzvedības problēmsituācijas skolēnu dialogiem un risinājumiem, kā arī zināšanu, prasmju un spēju novērtēšanai nepieciešamos pārbaudes uzdevumus, kuru rezultātus e-vidē apstrādā *valsts* mēroga izlasē. Šī vide atslogo skolotāju un ļauj viņam vairāk pievērsties skolēna individuālām vajadzībām un interesēm. Ja mēs veicinātu šādas tehnoloģijas radīšanu Latvijā un tā būtu fakultātes pārziņā, tad mums visu laiku būtu pieejami dati zinātniskai analīzei, sakarību izpētei, t.i., dažādu jautājumu pētniecībai, piemēram, kā skolēns attīstās, apgūst zināšanas un prasmes, kādi faktori to ietekmē. Tāpat arī fakultātē studējošie varētu savas kreatīvās izstrādes uzreiz e-vidē nodot skolotāju rīcībā aprobācijai. Mūsdienu izglītības vide vairs nav iedomājama bez e-vides un mācību sasniegumu standartizētām novērtēšanas metodēm, jo tās visobjektīvāk var sniegt informāciju, cik ir bijis efektīvs skolotāja darbs dažādu skolēnu grupās. Šāda moderna vide atrisina vienlaikus jautājumus par skolēnu psiholoģisko novērtēšanu mācību grūtību gadījumos un tā satur jau skolotājam adresētus ieteikumus kā rīkoties un kā atbalstīt skolēnu konkrētos gadījumos, tādējādi savlaicīgi individualizējot izglītības pieejas. Šajā virzienā mums būtu īpaši jāstrādā, lai modernizētu gan Latvijas izglītības, gan fakultātes pētniecības vidi.

Pašlaik fakultātes ietvaros pietrūkst diskusijas par mūsu fakultātes patieso potenciālu nodrošināt atbalstu LU studiju vides uzlabošanai (arī fakultātē). Psiholoģija nes milzīgu potenciālu, jo tā ir zinātne, kas dziļi analizē un cenšas izprast cēloņsakarības starp ārējās vides iedarbībām un cilvēka kognitīvām spējām, zināšanām, prasmēm, personību, emocionālo regulāciju un uzvedību, kā arī iespējām un veidu, kā var visefektīvāk ietekmēt mentālos procesus vai uzvedību. Bet šis potenciāls vēl netiek pietiekami izmantots izglītības vides uzlabošanai. Tāpat ir vairāki docētāji fakultātē pedagogijas/izglītības jomā, kas uzkrājuši lielu novatorisku pieredzi, bet vēl nav pietiekami ārpus fakultātes iesaistīti, lai šo pieredzi vairotu LU. Tāpēc nākotnē

jāpastiprina šo inovāciju pārnesi, iesaistot visus, kuriem ir ar ko dalīties, veicinot un paplašinot arī fakultātes Augstskolas didaktikas centra darbu.

Fakultātē ir bijuši vairāki veiksmīgi projekti, kuros dažādu nozaru pārstāvji ir sekmīgi sadarbojušies un radījuši izglītības un citām sociālām jomām noderīgas un nozīmīgas izstrādes, piemēram, skolēnu sociāli emocionālās uzvedības programmu, Latvijā adaptēto un standartizētu testu kopu skolēnu intelektuālo spēju, uzvedības un mācību sasniegumu novērtēšanai u.c. Veiksmīga sadarbība ir notikusi arī starp fakultātēm, piemēram, skolēnu interešu izpētē. Tomēr neskatoties uz to, pašlaik dominējošā tendence fakultātē – katrs docētājs pats definē savu pētniecības vai profesionālās izaugsmes mērķi, pats cīnās vai vairs necīnās par resursu piesaistīšanu, un viens pats vai ar dažiem studentiem īsteno savu ieceri. Brīžiem darbinieks jūtas izmisis, jo viņa viena paša kapacitāte nav pietiekama, lai novestu pētījuma rezultātus līdz starptautiski citējamai publikācijai vai līdz praktiskai izmantošanai. Vairums akadēmisko darbinieku apzinās, ka īstenībā viņiem ļoti trūkst diskusijas par to, kā labāk organizēt zinātņu fakultātē. Nav pietiekamas skaidrības, uz kuriem mēs virzāties, vai mums visiem var būt kādi lielāki kopīgi pētniecības mērķi. Mūsdienās zinātnē mēs nevaram sasniegt augstu novitāti, ja realizējam pārsvarā maza mēroga pētījumus. Izņēmums te ir tikai viens – starptautiskie izglītības salīdzinošie pētījumi. Kas būtu darāms?

Pirmkārt, **fakultātei sadarbībā ar starptautiskiem partneriem ir jāizstrādā un jāiegūst grants plaša spektra starpdisciplināram longitudinālam pētījumam**, kas ļautu sekot bērnu izaugsmei un skolotāju ieguldījumam vairāku gadu desmitu garumā: no sagatavošanas klases vismaz līdz pirmajiem respondentu profesionālā darba gadiem. Līdzīgi starptautiski pētījumi (veikti ASV, Nīderlandē, Vācijā, u.c.) pierādījuši, ka lielas mainīgo kopas longitudināla novērošana/mērīšana sniedz tādus datus, kas ļauj atklāt patiešām nozīmīgas likumsakarības, ko nereti pat lielu izlašu, bet šauri pētījumi neatklāj. Tad PPMF varētu uzreiz publicēt daudzus nozīmīgus rakstus *Web of Science* zinātniskajos žurnālos visās fakultātes zinātņu jomās, un beidzot pēc būtības panākt, lai fakultāte kļūst labāk starptautiski atpazīstama. Orientācija uz plaša spektra pētniecību viennozīmīgi stiprinās mūsu fakultātes doktorantūru programmas.

Jau tuvākajā nākotnē vēlams stiprināt un atbalstīt fakultātes pētniekus. Iespējams, ka ir nepieciešams *Metodoloģijas centrs*, kurā varētu strādāt izcili datu apstrādes speciālisti, konsultanti pētniecības metodoloģijas un zinātnisko rakstu izstrādes jautājumos, kas sniedz reālu atbalstu kolēģiem un strādā pie plašiem integrētiem fakultātes projektiem. Aktuāla ir vajadzība veidot modernas datu vākšanas un glabāšanas platformas un nodrošināt, lai tās būtu pieejamas arī nākamajām paaudzēm. Katrs speciālists vairs nevar izsekot visām jaunākajām datu apstrādes metodēm un piedāvātām datorprogrammām, bieži arī nepietiekami zina kā drošāk un tehniski korektāk glabāt konfidenciālus pētījuma datus, lai tie būtu izmantojami arī analīzei pēc vairākiem gadiem. Šajā sektorā strauji ienāk sarežģītāka matemātiska un datu apstrādes programmatūra. Lai uzturētu augstu pētniecības līmeni, veiksmīgi strādājošie sociālo zinātņu pētniecības centri ASV un Eiropā specializē savus darbiniekus dažādu pētnieciskā darba posmu veikšanā lielu pētījumu ietvaros. Tas ir ļoti svarīgi tieši izglītības, pedagogijas un psiholoģijas jomā, kur pēc skaita ir relatīvi liels akadēmiskais personāls, kas māca profesionālo iemaņu kursus – skolotāju, mentoru, psiholoģiskās konsultēšanas, psihoterapijas, mākslas u.tml., un šiem docētājiem vispirms jā rūpējas par savu profesionālo iemaņu uzturēšanu un regulāru atjaunošanu. Fakultāte ir ļoti ieinteresēta, lai tajā strādātu docētāji - izcili profesionāļi. Pašlaik LU nav skaidras stratēģijas, kā uzskatāmāk ār pasaulei demonstrēt šo speciālistu - pedagogu, psihologu, mākslinieku inovatīvos sasniegumus, kaut gan viņi spēj nozīmīgi veicināt LU studentu izglītības kvalitāti. Tāpat fakultātē vēlams pārdomātāki veidot proporciju starp docētājiem–pētniekiem un docētājiem–praktiķiem, starp lektoriem, docentiem, asoc. profesoriem un profesoriem, starp dažādu apakšnozaru pārstāvjiem, lai neveidojas situācija, ka pēkšņi kādā jomā trūkst laba speciālista. Vēlams atbalstīt jebkuru, kas veic pētījumus un vēlas veidot karjeru LU.

Mēs noteikti turpināsim domāt par vīstaisošākajiem pēc satura un izpildījuma skolotāju kursu moduļiem, ko LU labprāt izvēlēšies nākamie skolotāji. Šī mērķa sasniegšanai daudz ciešāk varētu sadarboties fakultātes pedagogi, psihologi, mākslinieki un datorzinātņu pārstāvji. Tiks

meklētās jaunas studiju formas fakultātes studentiem, piemēram, darba vides simulācijas spēles. Apspriežama ideja par fakultātes padomes izveidi, kurā darbotos skolu direktori un pedagogi – savas jomas eksperti. Tā ļautu ātrāk apmainīties ar informāciju, kas skolā ir aktuāls un kādās jaunākās fakultātes kursu vai pētījumu izstrādēs viņi būtu vairāk ieinteresēti. Pašlaik fakultāte īsteno ļoti daudzus skolotāju programmu modulūsus, studentu skaits izvēlesursos ir neliels (arī psiholoģijas maģistra programmas atsevišķosursos ir līdzīgi), bet šo programmu nozīmīguma dēļ, tās jāturpina īstenot. Ko darīt? Iespējams, fakultāte varēs atrast šo līdzsvaru starp jaunām un jau esošām programmām, atverot modernas, uz starptautisko studentu orientētas, starpdisciplināras 3-gadīgas bakalaura vai arī kādu maģistra programmu, kas labi pārklājas ar skolotāju un psiholoģijas programmām. Piemēram, Bilingvisms un psiholingvistika, Zināšanu menedžments (maģistra), lai lielāks studentu skaits šajās programmās līdzsvarotu kvalifikāciju sadrumstalotību, kamēr netiek koriģēts pats Augstākās izglītības likums.

Kā sasniegt plānotos mērķus:

- Respektējot fakultātes jebkuras struktūrvienības attīstības redzējumu un, intensīvi strādājot pie nepieciešamo pārmaiņu idejām, sadarbojoties un meklējot mūsu fakultātes nozarēm efektīvākus risinājumus. Starpdisciplināritātes saglabāšana ir ļoti būtiska. Tikai tā!!! Tāda pieeja un process vairo kolēģu kreativitāti un apmierinātību ar darbu!
- Jau tūlīt uzsākt radošu darbu pie programmu gatavošanas nākamai virzienu akreditācijai, pārdomāti un nesasteigti optimizējot programmu struktūru (ievērojot Latvijas skolu vajadzības pēc kvalificētiem skolotājiem visdažādākās jomās), uzlabojot kvalitāti un gudri papildinot fakultāti ar jaunām programmām.
- Aktīvāk sadarboties ar IZM, lobēt modernāku tehnoloģiju un vienlaikus arī jaunāko audzināšanas paņēmienu ieviešanu skolās, tādas nākotnes skolas veidošanu, kas ir ļoti labvēlīga skolēna attīstībai.
- Veicināt psiholoģijas popularitāti un Latvijā veikto pētījumu rezultātu pielietošanu praksē.
- Stiprināt fakultātes zinātnieku sasaisti un organizatorisko struktūru, starptautisko sadarbību un arī specializāciju pētījuma un pēc pētījuma etapu realizēšanā, veicināt lielo projektu piesaisti.
- Uzturēt ciešu saikni ar fakultātes studentiem studiju kvalitātes jomā un izveidot ilglaicīgu sasaisti ar fakultātes absolventiem.
- Piesaistīt ārvalstu universitātēs studējošos, kas absolvējuši fakultātes attīstībai aktuālas programmas.
- Vairāk iesaistīt fakultātes docētājus starpdisciplinārās darba grupās, konkrētu fakultātes problēmu risinājumu meklējumiem.
- Lielāku laiku fakultātes Domē veltīt zinātnisku, stratēģisku un taktisku attīstības jautājumu leņšanai, iepriekš jautājumus izdiskutējot darba grupās, stiprinot sadarbību starp kolēģiem.
- Aktīvi sadarboties ar LU vadību un citām fakultātēm, veicināt visu kopīgo attīstību. Darbā vairāk balstīties uz mūsdienu organizāciju un vadības psiholoģijas teoriju un praksi.
- Uzklauēt un koordinēt arī fakultātes neakadēmisko personālu, uzlabojot viņu darba apstākļus un iesaisti viņu pašu radošo ieceru īstenošanā.

Ceru, ka 2020. gadā mēs daudz labāk īstenosim savu misiju un dosimies uz jaunajās LU telpām Torņkalnā ar novatoriskāku saturu un būsīm daudz prasmīgāki pārmaiņu ieviešanā, jo pasaule mainās nepārtraukti.

12.04.2016.

Malgožata Rašcevska